

YTTRANDE

Dnr Ku2019/01318/CSM

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm den 31 oktober 2019

Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35)

Sammanfattning

SPF Seniorerna föreslår att villkor för offentliga bidrag till civilsamhällets organisationer ska införas med följande lydelse:

Bidrag ska inte få lämnas till en organisation om den eller någon av dess företrädare, inom ramen för verksamheten,

1. utövar våld, tvång eller hot eller på annat otillbörligt sätt kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter,
2. rättfärdigar, främjar eller uppmanar till sådana ageranden som anges i 1, eller
3. motarbetar det demokratiska styrelseskicket.

SPF Seniorerna föreslår att

- bidrag ändå får lämnas till en organisation om organisationen eller en företrädare för organisationen har agerat på ett sätt som strider mot demokrativillkoret, om det finns *synnerliga skäl* för det, och att
- en bidragsmottagare som inte uppfyller demokrativillkoret är återbetalningsskyldig och att det utbetalade bidraget då ska återkrävas av den bidragsutbetalande myndigheten om det inte finns *synnerliga skäl* att avstå från återkravet helt eller delvis.

SPF Seniorerna uppmanar Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, att hjälpa sina medlemmar att ställa demokrativillkor för bidrag till civilsamhällets organisationer genom till exempel kunskapshöjande insatser såsom stödmaterial och utbildning, rådgivning, samordning samt uppföljning.

Allmänt

Alla typer av villkor för bidragsgivning innebär en styrning av bidragsmottagarens beteende och agerande. Därpå följer ett ur samhällsligt perspektiv rimligt behov av uppföljning, utvärdering och granskning. Särskilt ingripande villkor är de som tangerar

SPF Seniorerna

Hantverkargatan 25, Box 225 74, 104 22 Stockholm

Tel 08-692 32 50 info@spfseniorerna.se

Org nr 88 80 00-2830 Pg 607678-0 Bg 5959-0182

www.spfseniorerna.se

grundläggande fri- och rättigheter, såsom till exempel informations-, åsikts-, mötes- eller föreningsfriheten. Demokrativillkor är en sådan mer ingripande styrning som riskerar att medföra en påverkan på det fria civilsamhället. I värsta fall naggas föreningslivets oberoende.

Offentlig bidragsgivning medför en förmån för den som åtnjuter bidraget. Det allmänna har ingen skyldighet att lämna bidrag, utan gör det med ett syfte. Det finns därför ett berättigat intresse att dessa offentliga medel utbetalas i enlighet med gällande bestämmelser och särskilt under grundlagarna.

Här gäller att finna balans mellan likaledes viktiga värden: civilsamhällets självständighet och det allmännas normenlighet.

8.1 Utredningens förslag till demokrativillkor

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag med undantag för punkten 2, dvs

Bidrag ska inte få lämnas till en organisation om den eller någon av dess företrädare, inom ramen för verksamheten,

1. utövar våld, tvång eller hot eller på annat otillbörligt sätt kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter,
- ~~2. diskriminerar eller på annat sätt bryter mot principen om alla människors lika värde,~~
3. rättfärdigar, främjar eller uppmanar till sådana ageranden som anges i 1 eller 2, eller
4. motarbetar det demokratiska styrelseskicket.

SPF Seniorerna anser att ett tydligt demokrativillkor för offentliga medel är önskvärt av flera skäl. Framst för trovärdigheten i bidragssystemet och föreningslivet samt i förlängningen för demokratin.

Utredningen har i stort funnit en bra formulering av demokrativillkoret. Men förslaget andra punkt förtar den goda helheten genom att införa de mindre stringenta uttrycken ”diskriminerar” och ”alla människors lika värde”. Utredningens avsikt att utdefiniera nämnda beteenden och förfaranden säkerställs redan genom stadgandena i bestämmelsens övriga punkter, framför allt första punktens hänvisning till kränkning av den enskildes grundläggande fri- och rättigheter.

Diskriminering

”Diskriminerar” förstås i utredningen som liktydig med definitionen i diskrimineringslagstiftningen. Det vill säga dagens åtta diskrimineringsgrunder: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder samt annan omständighet som gäller den enskilde som person. Bestämmelserna om förbud

mot diskriminering har förändrats materiellt över tid, både i omfång och innehåll. Så har historien sett ut och så kan framtiden förväntas se ut. Med andra ord; sådan diskrimineringslagstiftningen är formulerad i dag kommer den inte var formulerad i morgon. Bestämmelserna kan såväl fördjupas och omfånget utvidgas, som förminskas och helt försvinna.

Förbundet framhåller att stora delar av civilsamhällets organisationer begränsar sitt medlemskap till en viss typ av människor. För medlemskap i SPF Seniorerna krävs att man uppbär pension av något slag eller att man är gift eller sambo med en medlem. En seniororganisation skulle kunna ha en åldersgräns för medlemskap – i likhet med de åldersgränser som ungdomsorganisationer har. I ett fritt föreningsliv måste detta anses fullt legitimt.

Allas lika värde

Uttrycket *allas lika värde* är vagt. Vilket värde avses? Det värde som beskrivs är dessutom till intet förpliktigande, om det inte kopplas till rättigheter. De flesta ställer nog upp på att alla har lika värde, men färre ställer tyvärr upp på att alla ska ha samma rättigheter.

Det är därför som FN:s allmänna förklaring om de mänskliga fri- och rättigheterna i sin allra första artikel inte slår fast principen om alla människors lika värde. Utan istället "*Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter.*" Med rättigheter kommer skyldigheter för staterna att säkerställa de fri- och rättigheter som förklaringen slår fast.

8.1.7 Särskilda skäl

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att bidrag ändå får lämnas till en organisation om organisationen eller en företrädare för organisationen har agerat på ett sätt som strider mot demokrativillkoret.

SPF Seniorerna anser att det ska krävas *synnerliga skäl* för att statsbidraget ändå lämnas.

SPF Seniorerna anser att utredningens förslag om att *särskilda skäl* ska finnas för att ett bidrag ändå får lämnas ska skärpas till *synnerliga skäl*. Det är viktigt att en ventil finns för att trots allt lämna bidrag. Detta bör dock endast ske i yttersta undantagsfall. Därmed får inte råda någon tvivel. Offentliga bidrag till det civila samhällets organisationer är en förmån – inte en rättighet.

8.2 Bevisbörda och beviskrav

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att statliga bidrag till det civila samhällets organisationer ska betraktas som en förmån, men är tveksam till att den ansökande organisationen ska visa att samtliga villkor för bidraget är uppfyllda.

Hur bevisar en organisation att den eller alla dess företrädare inte motarbetar det demokratiska styrelseskicket, inte kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter, eller inte bryter mot den vaga och godtyckliga principen om ”alla människors lika värde”? SPF Seniorerna menar att det torde var svårt att bevisa utan att ålägga föreningslivet en orimligt hög administrativ börda. Civilsamhällets verksamhet bedrivs till allra största del av ideella, frivilliga enskilda.

9.1.1 Demokrativillkor i statsbidragsförordningar

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att ett likalydande demokrativillkor för verksamheten införs i de statsbidragsförordningar som huvudsakligen riktar sig till det civila samhällets organisationer.

9.2 Demokrativillkor i kommuner och regioner

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att det finns goda skäl för kommuner och regioner att utveckla tydliga och likalydande demokrativillkor.

SPF Seniorerna uppmanar Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, att hjälpa sina medlemmar att ställa demokrativillkor för bidrag till civilsamhällets organisationer genom till exempel kunskapshöjande insatser såsom stödmaterial och utbildning, rådgivning, samordning samt uppföljning.

SPF Seniorerna har 260 000 medlemmar i landets samtliga regioner och i alla kommuner. Även andra av civilsamhällets organisationer har verksamhet i fler än en region och i mer än en kommun.

Det är mycket önskvärt att demokrativillkor för bidrag är tydliga och likalydande mellan kommunerna, mellan regionerna och i förhållande till staten. Enhetlighet underlättar organisationernas hantering och minskar deras administrativa börda. Samtidigt skulle enhetlighet bidra till förtroende och tillit till bidragssystemet både från mottagande organisationer och från invånarna, vilket i förlängningen stärker tilltron till demokratins funktionssätt.

11.5.1 Bestämmelser om återkallelse av beslut om bidrag

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att

- likalydande bestämmelser om återkallelse av beslut om bidrag införs i samtliga statsbidragsförordningar som avser bidragsgivning till det civila samhällets organisationer,
- den bidragsgivande myndigheten ska besluta att helt eller delvis inte betala ut bidraget om en organisation som har beviljats bidrag inte längre uppfyller villkoren för bidraget, samt att
- ett sådant beslut ska gälla omedelbart.

11.5.2 Bestämmelser om återbetalningsskyldighet och återkrav

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en bidragsmottagare som inte uppfyller demokrativillkoret är återbetalningsskyldig och det utbetalade bidraget ska återkrävas av den bidragsutbetalande myndigheten.

SPF Seniorerna anser att det ska krävas *synnerliga skäl* att avstå från återkravet helt eller delvis.

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att beslutsmyndigheten *ska* återkräva det utbetalade statsbidraget. Det är en skärpning jämfört med uttrycket *får* återkräva som i dag förekommer i bidragsförordningar.

Förbundet anser att utredningens förslag om att *särskilda skäl* ska kunna föreligga för att en beslutsmyndighet avstår från att kräva statsbidraget åter ska skärpas till *synnerliga skäl*. Det är viktigt att en ventil finns för att trots allt avstå från att kräva bidraget åter. Detta bör dock endast ske i yttersta undantagsfall. Därmed får inte råda någon tvivel. Offentliga bidrag till det civila samhällets organisationer är en förmån – inte en rättighet.

I detta ärende har SPF Seniorernas arbetsutskott beslutat. Martin Engman, samhällspolitisk chef, har varit föredragande.

Eva Eriksson
Förbundsordförande